

Горбачова І.М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права,
кандидат юридичних наук, доцент*

КОЛІЗІЯ ОКРЕМИХ НОРМ КК УКРАЇНИ В ЧАСТИНІ ПРИЗНАЧЕННЯ КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА

Конфіскація майна хоч і має давню історію і пройшла багато періодів становлення державності та суспільства, змінюючи свою природу в залежності від тих або інших перетворень, так як і ряд інших покарань, закріплених у чинному КК України. Говорячи про її фіскальний характер, треба відмітити те, що конфіскація майна застосовується за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, які завдають матеріальної шкоди не тільки потерпілому, але і державі в цілому, підриваючи її економічну самостійність. Таким чином, застосування такого додаткового виду покарання, покликане забезпечити кару, відновлення соціальної справедливості шляхом обмеження права власності осіб, що вчинили відповідні кримінальні правопорушення, усунути економічну основу сучасної злочинності, яка набуває все більш організований, терористичний, корисливий і корупційний характер (Гуторова Н. Конфіскація майна за кримінальним правом України: проблеми та перспективи / Н. Гуторова, О. Шаповалова // Право України. – 2010. – № 9. – С. 56-65).

Конфіскація майна є однією з найбільш гострих форм кримінально – правової репресії і, мабуть, найтяжчим з усіх передбачених законом видів додаткових покарань, роль якого полягає в посиленні каральних і попереджувальних можливостей загальної міри покарання за допомогою дії на майнові інтереси засуджених.

Враховуючи суворість цього покарання, закон встановлює для його застосування цілий комплекс різних обмежень: конфіскація майна може бути застосована тільки у випадках, передбачених санкціями статей Особливої частини КК; вона встановлена в санкціях тільки за тяжкі і особливо тяжкі злочини; застосовується конфіскація майна тільки за злочини, вчинені з корисливих мотивів; закон передбачає можливість конфіскації не всього, а тільки частини майна засудженого або тільки окремих предметів; при конфіскації усього майна вона

може бути обернена тільки на власність засудженого і не може бути обернена на частку інших осіб, що володіють майном спільно з ним на праві загальної власності; не підлягає конфіскації майно, необхідне засудженому і особам, що знаходяться на його утриманні, згідно з Переліком, передбаченим кримінальним законодавством; при вирішенні питання про призначення конфіскації майна суд повинен враховувати тяжкість скоєного і дані про особу винного, а також вплив покарання на виправлення засудженого і на умови життя його сім'ї і не призначати це покарання у випадках, коли це може поставити засудженого або його сім'ю у скрутне матеріальне становище.

Особливістю конфіскації майна в кримінальному законодавстві України є поєднання її активного використання у якості інструмента посилення кримінальної репресії з одного боку та колізійності відповідних норм з іншого (Давлатов Ш.Б. Актуальні проблеми призначення та виконання конфіскації майна та їхній вплив на перспективи існування даного покарання у кримінальному праві України / Ш.Б. Давлатов // Порівняльно-аналітичне право. – № 4. – 2015. – С. 316-319). Відповідно до Загальної частини КК України, конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості. Водночас у деяких розділах Особливої частини КК України містяться статті, що передбачають конфіскацію у якості додаткового покарання за злочини невеликої та середньої тяжкості, що не належать до зазначених у ч. 2 ст. 59 КК України. А саме: розділ ХУІІ (Злочини сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг) – ч. 1 та 2 ст. 368-2 КК (умисний корисливий злочин невеликої та середньої тяжкості), розділ ХХ (Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку) – ч. 1 ст. 436-1 КК (умисний злочин середньої тяжкості, при чому корисливий мотив в кримінально караних діях не прослідковується).

Наявна неузгодженість норм Загальної та Особливої частин КК України є ґрунтовним недоліком законодавчої роботи. Норми Особливої частини КК України мають базуватися на нормах Загальної частини цього Кодексу. Ураховуючи ці положення закону, суд при призначенні покарання має виходити не тільки з меж караності діяння,

встановлених у відповідній санкції статті Особливої частини КК України, а й з тих норм Загальної частини КК України, в яких регламентуються цілі, система покарань, підстави, порядок та особливості застосування окремих його видів, а також регулюються інші питання, пов'язані з призначенням покарання, здатні вплинути на вибір (обрання) судом певних його виду й міри, в тому числі й тих положень, що передбачені частиною другою статті 59 КК України.

Як зазначають вчені, Загальна частина КК України має пріоритет над Особливою частиною, у зв'язку із чим особа, що уповноважена на застосування кримінально-правових норм, мусить при виявленні колізії між частинами одного і того ж закону вирішувати певні питання так, як цього вимагає Загальна частина КК України (Навроцький В. Про суперечності між окремими статтями Кримінального кодексу України та шляхи їх подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=&d=297>). Отже, призначення конфіскації за вчинення зазначених вище злочинів недопустиме, незважаючи на наявність даного покарання у санкціях відповідних статей.

Таким чином, незважаючи на численні зміни, що вносилися до норм Загальної та Особливої частин КК, в питанні врегулювання порядку призначення конфіскації майна як додаткового виду покарання, залишилася колізійність вимог Загальної частини в цьому питанні та санкцій окремих норм Особливої частини КК. І тут слід зауважити, що ґрунтуватися виважена теорія пеналізації має, принаймні, на врахуванні системного характеру кримінального законодавства, значення положень його Загальної частини для статей Особливої частини; врахуванні системних властивостей системи покарань.